

รุ่งรจิต ราชบุรีเจริญ. 2549. *วัฒนธรรมการดูแลหญิงตั้งครรภ์ในกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาล ชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. [ISBN 974-626-453-2]
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รศ.สุชุมาล ธนาเศรษฐ์อังกุล, รศ.วันเพ็ญ ปิ่นราช,
อ.เป็รื่องจิตร์ ฆารรัศมี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของหญิงตั้งครรภ์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดูแลหญิงตั้งครรภ์กลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ หญิงตั้งครรภ์ ผู้ดูแล หญิงมีบุตรคนสุดท้ายอายุ ไม่เกิน 1 ปี ผู้เฒ่าผู้แก่ และหมอพื้นบ้าน (หมอสูตร) ในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง หมู่ 8 อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร จำนวน 23 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับพฤติกรรมและคำอธิบายต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ของหญิงตั้งครรภ์และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ช่วงเวลาที่ศึกษา เดือนเมษายน-กันยายน 2548 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เป็นข้อความเชิงบรรยายพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร อาศัยอยู่ทางตอนเหนือบนเทือกเขาภูพาน มีป่าไม้ มีภูเขาล้อมรอบหมู่บ้าน มีแหล่งน้ำธรรมชาติ จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ มันสำปะหลัง ทำนา ทำสวนผลไม้ต่างๆ นอกจากนี้ยังใช้ภูเขาและป่าไม้แห่งนี้เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญหล่อเลี้ยงชีวิตชุมชนมานานและค้ำจุนนับจากอดีตถึงปัจจุบัน สำหรับวิถีชีวิตของหญิงตั้งครรภ์ ในการศึกษาวิจัยพบว่า 1) การรับประทานอาหาร มีความเชื่อว่าหญิงตั้งครรภ์ไม่ควรรับประทานเต่า ปลีกกล้วย กล้วยสุกคาเครือ กล้วยเผด อาหารจำพวกปิ้ง/ย่าง อาหารหอมกต่างๆ หอย เนื้อสัตว์ที่ "ตายท้องกลม" อาหารคาวกรกคาสาก อาหารเหล่านี้เชื่อว่ามีผลในการคลอดบุตรช้า ควรรับประทานงู ควรดื่มน้ำมะพร้าวหรือน้ำส้มซึ่งมีผลทำให้คลอดง่าย 2) การพักผ่อน การห้ามหญิงตั้งครรภ์นอนหงายหรือนอนเปล การห้ามนอนกลางวันเนื่องจากทำให้หญิงตั้งครรภ์เกิดจراثัน แต่ถ้ารู้สึกเหนื่อยให้นอนพักได้แต่อย่านอนนาน การนอนนานมีผลทำให้มีอาการเหนื่อยผิดปกติ 3) การทำงานในช่วงตั้งครรภ์เชื่อว่ามีผลต่อการคลอดลูกง่าย 4) การออกกำลังกาย หญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่ไม่ได้ออกกำลังกาย เนื่องจากคิดว่าเป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง 5) การเดินทาง/การไ้ขยานพาหนะ โดยทั่วไปผู้ดูแลหรือผู้เฒ่าผู้แก่แนะนำหญิงตั้งครรภ์

ให้ใช้การเดินแทนการจับขี่ยานพาหนะ ซึ่งเชื่อว่าทำให้คล่องตัวและเป็นการปฏิบัติเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุอาจทำให้คล่องตัวก่อนกำหนดได้ 6) การไปร่วมงานศพ หญิงตั้งครรภ์สามารถไปร่วมงานศพที่บ้านได้ โดยให้น้ำไปไม้ติดตัวไปด้วยเช่น ใบมะขาม ใบหนาด หรืออาจหักกิ่งไม้โยนทิ้งไปด้านหลัง หรือบางรายให้ใช้เข็มกลัดติดชายเสื้อ เพื่อเป็นเคล็ดไม่ให้หญิงตั้งครรภ์ได้รับอันตรายจากสิ่งชั่วร้ายเนื่องจากงานศพเป็นงานอัปมงคล สำหรับการไปเผาศพที่ป่าช้าไม่นิยมให้ไป 7) การไปเยี่ยมผู้ป่วย หญิงตั้งครรภ์สามารถไปเยี่ยมผู้ป่วยได้โดยไม่มีข้อห้ามใดๆ ทั้งที่บ้านหรือโรงพยาบาล แต่ควรระมัดระวังโรคติดต่อ 8) หญิงตั้งครรภ์ใกล้คลอด ควรใช้ทรายขัดท้องหรือลูบท้องในขณะอาบน้ำ หรือการสระผมโดยใช้วาน ในวันสิลวันพระซึ่งเชื่อว่าทำให้คลอดลูกง่าย 9) เครื่องรางขี้คเหนียวจิตใจ หญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่นิยมผูกค้ายสาบสีญจน์ เพื่อป้องกันผีร้ายหรือเพื่อให้อายุมั่นขวัญขึ้น ซึ่งหญิงตั้งครรภ์ต้องผูกแขนไว้ตลอดห้ามตัดทิ้งจนกว่าจะขาดเอง ซึ่งเชื่อว่าขวัญหรือวิญญาณอยู่ในเส้นค้าย การตัดทิ้งอาจเป็นอันตรายถึงชีวิต 10) สถานที่/อุปกรณ์ มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับอยู่ไฟ ได้แก่ ฟืน ตะแกรง สมุนไพร ฯลฯ 11) เครื่องใช้เด็ก หญิงตั้งครรภ์นิยมจัดเตรียมของใช้เด็กเพื่อความพร้อมในการคลอด เช่น ผ้าอ้อม เสื้อเด็ก ถุงมือ ถุงเท้า ฯลฯ 12) การฝากครรภ์ หญิงตั้งครรภ์นิยมไปฝากครรภ์และต้องการคลอดกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และมีการห้ามในการรับประทานยาบำรุงครรภ์ เชื่อว่าทำให้ทารกในครรภ์ตัวใหญ่และคลอดยาก แม้ว่าผู้ดูแลบางรายจะมีความเชื่อในเรื่องนี้ แต่ไม่ได้คัดค้านและดูแลให้หญิงตั้งครรภ์รับประทานยาบำรุงครรภ์อย่างสม่ำเสมอ 13) พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ที่สำคัญมี 2 พิธี คือ พิธีสะเดาะเคราะห์บูชา และพิธีสูตรรดน้ำ เพื่อให้หญิงตั้งครรภ์พ้นจากเคราะห์กรรมต่างๆ ตลอดระยะการตั้งครรภ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) ด้านบริการ การจัดบริการสุขภาพควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมโดยการจัดตั้งกลุ่มผู้ดูแลหญิงตั้งครรภ์ในชุมชน 2) ด้านการดูแลครอบครัว ควรมีการเยี่ยมบ้านในช่วงตั้งครรภ์ การให้ความรู้ในกลุ่มผู้ดูแล เนื่องจากกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมต่างๆ ของหญิงตั้งครรภ์ 3) ด้านการอนามัยแม่และเด็ก ควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระหว่างองค์กรต่างๆ ในชุมชน โดยการสร้างเวทีให้องค์กรในชุมชนได้ประชุมปรึกษาหารือและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน 4) ด้านการวิจัย ควรมีการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องในเรื่องปัญหาและความต้องการในการดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ หรือรูปแบบการจัดบริการ การดูแลสุขภาพในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ในชุมชน

Rungrachit Rachjarean. 2006. *Culture of pregnant women care in Kaloeng ethnic group, Kudbark district, Sakon Nakhon province*. Master of Nursing Science Thesis in Community Nursing, Graduate School, Khon Kaen University. [ISBN 974-626-453-2]
Thesis Advisors : Assoc.Prof. Sukumal Thanasate-angkool, Assoc.Prof. Wanphen Punnaraj, Mr. Pruengjits Kanrussamee

ABSTRACT

The objective of this qualitative research was to study the ethnic Kaloeng pregnant women in Kudbark District, Sakon Nakhon Province, focusing on their ways of living, and groups of people involved in taking care of them during their pregnancy. A total of 23 sampled members were ethnic Kaloengs living at Moo 8, Kudbark District, Sakon Nakhon Province. They were : ethnic Kaloeng pregnant women, their caretakers, mothers in the same communities who had given birth to their latest child within the last year, the elders, and Mo Soots (traditional healers). The qualitative data was gathered through observation, in-depth interviews, and group discussions mainly concentrating on the studied groups' day-to-day activities and their cultural interpretation on those practices. The study was conducted from April to September 2005. Content analysis was applied as the data was collected.

The research results show that the ethnic Kaloengs have always had close ties to nature. They have lived in the upper area of the Phuphan Mountain, which is quite nature-rich -- hills, natural water reservoirs, and forests. Most of them grow cassava, rice, and fruit for a living. Moreover, they could depend on the forest for supplementary nutrition.

For the pregnant women's ways of living, the study shows the following: 1) Nutrition, It is their ethnic belief that pregnant women should not consume meals made of turtles, clams, or meat from animals that died "during labor". Additional foods to avoid include bananas (especially banana blossoms; ripe bananas still attached to a branch; and twin bananas); grilled, roasted or steamed dishes; and foods that are prepared or mixed in a mortar. According to their superstitions, these types of foods can postpone the delivery date. To have a quick, easy delivery, on the other hand, they should have snake meat and drink coconut milk or orange juice. 2) Rest, They should avoid lying on their backs, or in a hammock. Taking a nap during the day is not recommended as

it will create a lazy habit. In case they feel really tired, they could take a nap, but should try to keep it short. 3) Work, Working during their pregnancy is believed to bring an easy and quick delivery. 4) Exercise, Most of them do not have any particular physical exercise per se. They assume that their work is already their exercise. 5) Travel / Transportation, For travelling or using transportation, the elders or their caretakers, generally, suggest the pregnant women walk rather than use a vehicle. Walking, according to their belief, will bring a quick and easy delivery. This also eliminates the possibility of being involved in a car accident, which may cause a premature birth. 6) Attend a funeral, Even though a funeral is considered an inauspicious occasion, there is no restriction on attending a funeral hosted at a house. However, they should do some preparation to ward off evil spirits. For example, they should bring some leaves along, such as leaves of a tamarind or a camphor tree. Some may choose to break tree branches and toss them behind while walking, whereas others would attach a pin to a hem of their blouse instead. With the exception of a funeral done at a burial ground, they should refrain from attending. 7) Visit a patient, They are allowed to visit a patient either at his or her house or at a hospital. However, they should beware of being in contact with contagious diseases. 8) Self-care, Especially when the due date is approaching, they believe that on Buddhist holy days, gently rubbing their abdomens, with or without sand, while taking a shower, or washing their hair with herbs will give them an easy and quick delivery. 9) Mental strength, Most of them boost their mental strength by having each wrist tied with white sacred strings. These strings are believed to ward off evil spirits and give them a long and healthy life. Since they also believe pregnant women's souls or spirits are possessed in the strings, the strings should be removed from their wrists only by natural decay. If any force or cutting is used, such action possibly would bring them doom and death. 10) Preparation for recuperation, For their recuperation, heat from firewood and herbs will be used for healing their wounds. Therefore, they will have their facility and needed items ready, such as bed, charcoal, herbs, and other related items. 11) Preparation for a baby, They will obtain baby items in advance such as diapers, baby clothes, gloves, socks, etc. 12) Maternity check-up, They prefer to have their maternity check-ups and labor at a public health care unit. The health care unit staff usually recommends they take maternal supplements that could nourish both the mothers and babies. Some of their caretakers have strong objections to this as they believe it will cause the baby to be overgrown making the delivery extremely difficult. Though others have a similar

perception, they hold no objection and help monitor the pregnant women's supplement intake.

13) Religious ceremony, Two essential religious ceremonies involved with pregnancy are the Ill-fortune Dispelling ceremony, and the Holy-water Blessing ceremony. Both are for protection from bad luck during pregnancy.

The suggestions drawn from the study are : 1) Health care service, The community should be involved in providing health care services for their pregnant women by forming a group of care-takers. 2) Family care service, As care-takers have a significant influence on the pregnant women, health care staff should make regular house visits during the pregnancy to guide and educate care-takers, and to check-up on the pregnant women as well. 3) Mother-and-toddler hygiene, To promote hygiene awareness for mothers and toddlers, co-operation among organizations in the community is essential. It could be done in terms of a forum, for example, where members of related organizations discuss and help set up an action plan. 4) Research, Continuous study of health care problems and needs, and of types or structures of health care services for these pregnant women, is recommended.